

שיעורים בספר מלכים ב'

ברוריה בן-דוד (וייס)

מידע / הוצאה לאור

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, או לקלוט בכל אמצעי אלקטרוני, או מכני אחר כל חלק שהוא מספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט, אלא ברשות בכתב מן המחברת.

כל הזכויות שמורות

© לברוריה בן-דוד (וייס)

פורסם לראשונה 2011 תשע"א
מהדורה ראשונה 2014 תשע"ד

הודפס בישראל
Printed in Israel

מוקדש לזכרו של גיסי
שמעון שביט ז"ל
מלח הארץ
איש משפחה למופת.
היה ראש הנדסה ימית בחיל הים,
ניהל פרויקטים בתעשייה האווירית,
תרם רבות למדינה ולחברה.
דרכיו דרכי חסד,
וכל נתיבותיו שלום.

אחזיה בן אחאב מלך שנתיים על ישראל (מל"א כב נב). באותה תקופה שאחזיה עלה על כיסא המלוכה הייתה ממלכת ישראל במצוקה שנגרמה ע"י מפלת אחאב ברמות גלעד. התבוסה של צבא ישראל ונפילת אחאב במלחמה עם הארמים עודדה את מישע מלך מואב להשתחרר משעבוד ישראל. מואב הוכנעה עוד בימי דוד המלך "ותהי מואב לדוד לעבדים נושאי מנחה" כלומר: משלמי מס (שמ"ב ח ב). גם היחסים בין יהודה וישראל התרופפו. יהושפט מלך יהודה סירב להשתתף עם אחזיה בחידושה של משלחת המסחר הימית בעציון גבר.

מה מנע מאחזיה להילחם במואב?

בשנה השנייה למלכותו נחבל אחזיה קשה ע"י נפילה. "ויפל אחזיה בעד השבכה בעליתו אשר בשמרון ויחל" (פס' ב) חלה – נפצע (מל"א כב לד). בימי קדם היו חלונות שהיו מכוסים בתריסים עשויים מרשת כדי שאור ואוויר ייכנסו לתוך החדר. אחזיה נשען כנראה על תריס החלון של עלייתו ונפל החוצה ויש הסוברים שמדובר במעקה הגג, מעקה זה היה כעין גדר מעשה שבכה וכאשר נשען על השבכה (הרשת) היא התפרקה אחזיה נפל דרכה מעל הגג לארץ ונחבל קשה בגופו.

מה עשה אחזיה כדי לדעת אם יבריא?

אחזיה שלח לדרוש בבעל זבוב, אחד האלים של הפלשתים שבית מקדשו היה בעקרון. ייתכן שתפקידו של אליל זה היה לגרש זבובים נושאי מחלה. כך קראו היוונים והרומאים לצאוס (יופיטר) בתואר "מגרש הזבובים". יש האומרים כי הזבוב היה קדוש בעקרון, ויש הסוברים כי שמו היה בעל זבול (נשיא) והמילה זבול שונתה לשם הגנאי זבוב.

כיצד נודע לאליהו שאחזיה שלח שליחים לבעל זבוב?

מלאך ה' דיבר אל אליהו במראה הנבואה וציווה על אליהו לעלות לקראת שליחי אחזיה היורדים מהשמרון לעקרון בעמק החוף. "ודבר אלהם: המבלי אין אלקים בישראל אתם הלכים לדרש בבעל זבוב אלהי עקרון" (פס' ג). בשל הסכמתם להליכה זו עשאם אליהו שותפים למעשה מלכם. "ואין שליח לדבר עברה" (קידושין מב ע"ב). דוגמה לסירוב לשותפות לדבר עברה: שאול ציווה על עבדיו להרוג את כוהני ה' בנב הם סירבו למלא את פקודתו (ש"א כב יז). אליהו הורה לשליחי אחזיה שהלכו לדרוש בבעל זבוב לבשר לו שימות בחוליו. שובו אל המלך אשר שלח אתכם ואמרו לו: "כה אמר ה': המטה אשר עלית שם לא תרד ממנה, כי מות תמות" (פס' ד). גם כאן מתגלה השוני בין דרגת נבואתו של משה לזו של אליהו ושל הנביאים אחריו. אל אליהו הנבואה הגיעה באמצעות מלאך ה'. גם במעמד חורב זכה אליהו לנבואה באמצעות מלאך ה'. על משה כתוב: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה'".

פנים אל פנים" (דב' לד י ; שמ' לג יט). "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמנת ה' יביט" (במ' יב ז-ח).

אחזיה הבין שהאיש שבישר את הבשורה הנוראה הזו הוא אליהו. אליהו היה מפורסם בהילוכו ובלבושו, היא אדרת השער שעליו (כנראה אדרת עשויה עורות כבשים). לכן ביקש אחזיה שיתארו לו את מראהו.

כיצד תיארו השליחים את אליהו?

שערות ראשו ארוכות מאוד. אליהו התנהג כנזיר ומורה לא עלה על ראשו ככתוב בנבואת עמוס: "ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים" (עמ' ב יא). יש המפרשים בעל שער- לבוש אדרת שער (מ"א יט יט). וחגור חגורת עור. מהסימנים שנתנו לו השליחים הבין אחזיהו כי היה זה אליהו, רד"ק שואל : כיצד לא הכירוהו שליחי המלך? והשיב : כי אליהו לא ביקר זמן רב בשומרון בגלל איומה של איזבל להרוג אותו (מ"א יט ב).

כיצד הגיב אחזיה לאחר ששמע את גזר הדין שנגזר עליו?

אחזיה שלח אל אליהו את "שר החמישים וחמשיו". השר וחמישים אנשים שהוא ממונה עליהם. כוונתו הייתה ש"חמישיו" יתפסו את אליהו ויביאו אותו אליו. אחזיה שלח חמישים חיילים כדי שיקחוהו בכוח במקרה ויסרב לבוא מפני שחשש מהתנגדותו של אליהו. "וידבר אליו : איש האלקים, המלך דבר : רדה" (פס' ט) לשון פקודה. שר החמישים ציווה על אליהו בשם המלך שירד ממקום מושבו ויטיצב בפני המלך.

מה ענה לו אליהו?

אתה קורא לי איש האלוקים, אבל אינך סבור כך באמת. לו היה כן לא היית בא עם אנשיך לקחת אותי בלי הסכמתי אל המלך. עתה תיווכח לדעת כי אני באמת איש האלוקים, כי תרד אש מן השמים ותאכל אותך ואת חמשיך. "ותרד אש מן השמים ותאכל אתו ואת חמשיו" (פס' י). השר השני החציף את לשונו יותר מהראשון. הראשון אמר : "איש האלקים, המלך דבר : רדה" (פס' ט). והשר השני : "כה אמר המלך : מהרה רדה" (פס' יא), הוסיף לשון זירוז.

במעשה הראשון דיבר אליהו אל שר החמישים, ואילו במעשה השני דיבר לא רק אל השר אלא גם אל פקודיו "וידבר אליהם". שר החמישים הראשון עלה לבדו על ההר שישב בו אליהו (ייתכן שהיה זה הר הכרמל). בפעם השנייה כנראה כולם עמדו למרגלות ההר וכולם שמעו את דברי אליהו.

גורלם של שר החמישים השני וחמישיו שנשלחו לאליהו לא היה טוב משל קודמיו גם הוא וחמישים אנשיו נשרפו באש שירדה מן השמים. הפעם כתוב: "ותרד אש אלקים מן השמים" זו הייתה חזקה מן הקודמת ששם כתוב: "ותרד אש מן השמים".

השר השלישי נהג בחכמה. כיצד?

השר השלישי עלה אל ראש ההר שישב בו אליהו, לא העז להתקרב אליו, אלא כרע על ברכיו במרחק מה ממנו "ויתחנן אליו וידבר אליו: איש האלקים, תיקר נא נפשי ונפש עבדיך אלה חמשים בעיניך" (פס' יג). שר החמישים ביקש חנינה כלומר: תהיה נפשי ונפש כל אחד מחמישים החיילים הנתונים לפקודי יקרה בעיניך ותחוס עלינו ואל תוריד אש מן השמים גם עלינו. אליהו נענה לתחינתו של השר השלישי וירד אתו מן ההר לפי מצוותו של מלאך ה'. באומץ לב פנה אליהו אל המלך והוכיחו קשות "וידבר אליו: כה אמר ה': יען אשר שלחת מלאכים לדרש בבעל זבוב אלהי עקרון, המבלי אין אלקים בישראל לדרש בדברו? לכן המטה אשר עלית שם לא תרד ממנה, כי מות תמות" (פס' טז). מרוב החומרה שבמעשה כפל ושילש את גזר דינו (דעת מקרא).

קללת אליהו נתקיימה כעבור זמן קצר. אחזיה מת כעונש על דרישתו בבעל זבוב. אחזיהו לא הניח אחריו בנים ואחיו יהורם ירש את כסאו (ג א). הייתה זו שליחותו האחרונה של אליהו לפני שנסתלק מן העולם.

מרובות הסתירות בספר מלכים בקביעת זמן שלטונו של אחזיה. לפי מל"ב א יז מת אחזיה בשנת שתיים ליהורם בן יהושפט. לפי מל"ב ג א בשנת שמונה עשרה ליהושפט, ולפי מל"א כב נב בשנת שבע עשרה ליהושפט. כמה חוקרים ניסו ליישב את הסתירות עד שמניחים שיהורם היה מושל בפועל כבר בסוף מלכותו של יהושפט.